

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Charlotte Ejsing
08-563 087 68
charlotte.ejsing@hsv.se
YTTRANDE

2008-08-25
Reg.nr 13-1889-08

Yttrande över betänkandet Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27)

Högskoleverket har anmodats yttra sig över Gymnasiutredningens betänkande. I yttrandet fokuserar Högskoleverket på frågor som rör relationen mellan gymnasieskolan och högskolan.

Ett tydligt förslag

Högskoleverket är positivt till den tydlighet som finns i förslaget. Det behövs bra högskoleförberedande program på gymnasiet, men det finns också ett behov av yrkesprogram som ger yrkeskunnande och leder till anställning. Förslaget innebär färre och tydligare val för den enskilde eleven. Detta skapar i sin tur en ökad klarhet för avnämarna i form av högskolan och arbetsgivarna. Högskoleverket är också positivt till utredarens förslag att dagens slutbetyg ersätts av en examen och att en högskoleförberedande examen alltid ska ge grundläggande högskolebehörighet. Även detta leder till en ökad tydlighet.

System- och konsekvensanalys efterlyses

Högskoleverket saknar i utredningen en djupare analys av vilka konsekvenser den föreslagna gymnasieskolan får för utbildningssystemet i sin helhet och särskilt då för övergången till högskolan och annan eftergymnasial utbildning. Högskoleverket ser en naturlig koppling mellan yrkesförberedande gymnasieutbildning och kvalificerad yrkesutbildning (KY). Det saknas, enligt Högskoleverkets mening, en analys av och konkreta förslag kring hur en person vidareutbildar sig i sitt yrke efter en examen från en yrkesförberedande gymnasieutbildning. Högskoleverket anser att frågan om hur olika eftergymnasiala utbildningar – högskolan, KY-utbildningarna, den föreslagna yrkeshögskolan och det föreslagna fjärde tekniska året inom gymnasieskolan m.fl. - förhåller sig till varandra behöver utredas.

Vidare skulle Högskoleverket vilja se en analys ur socialt och jämställdhetsperspektiv av utredarens förslag. Riskerar den föreslagna gymnasieskolan leda till ökad social snedrekrytering genom att uppmuntra till traditionella val? Ett par av de utbildningar som traditionellt rekryterar eller kan

tänkas komma att huvudsakligen rekrytera flickor, såsom programmet för vård och omsorg och programmet för ledarskap och friskvård är i förslaget yrkesförberedande program. Högskoleverket anser att detta kan få konsekvenser för övergången till högskoleutbildning genom att rekryteringsunderlaget till sjuksköterske- och lärarutbildningarna m fl. påverkas.

Det är idag ett problem att de högskoleförberedande naturvetenskapliga och tekniska utbildningarna står för en så liten del av utbildningsutbudet i gymnasieskolan jämfört med dessa utbildningars andel och antal i högskolan. På vilket sätt bidrar den föreslagna gymnasieskolan till att avhjälpa detta systemfel?

Samma regler för kommunala och fristående gymnasieskolor

Utredaren anser att den nationella likvärdigheten behöver stärkas och föreslår att samma regler så långt som möjligt ska gälla för kommunala gymnasieskolor och fristående gymnasieskolor. Högskoleverket delar utredarens ställningstagande och tillstyrker förslaget.

Möjlighet att uppnå grundläggande högskolebehörighet

Det är av mycket stor vikt att alla elever erbjuds goda möjligheter att nå grundläggande högskolebehörighet.

Utredaren föreslår att elever på yrkesprogram behöver läsa kurserna Svenska/Svenska som andraspråk 2 och 3 och Engelska 6 för att uppnå grundläggande högskolebehörighet. På vissa yrkesprogram kan en eller möjligen ett par av dessa kurser ingå som karaktärsämnen, men på de flesta yrkesprogram så kommer troligen ingen av dessa tre kurser vara obligatoriska. Eleven hänvisas då till att gå kurserna inom ramen för det individuella valet. De tre kurserna ska alltid erbjudas som individuellt val på yrkesprogram. Det individuella valet omfattar 200 poäng och i de fall eleven behöver komplettera sitt program med alla tre kurserna, om sammanlagt 300 poäng, så föreslår utredaren att elever på yrkesprogram ska ha rätt till utökat program. Utredaren föreslår vidare att elever med yrkesexamen som inte har uppnått grundläggande högskolebehörighet i gymnasieskolan ska ha rätt att göra det inom den gymnasiala vuxenutbildningen.

Högskoleverket anser att det är bra att utredarens förslag skapar möjlighet för alla elever att uppnå grundläggande högskolekompetens i gymnasieskolan, men också erbjuder en andra chans för dem som vill komplettera sin utbildning senare.

Högskoleverket tror dock att det är svårare att motivera elever på yrkesprogram att läsa ett utökat program än att motivera dem att inom det individuella valet välja kurser som leder till grundläggande högskolebehörighet. Högskoleverket anser därför att det är önskvärt att det stora flertalet utbildningar planeras på ett sådant sätt att eleverna genom aktiva val inom det individuella valet kan uppnå grundläggande högskolebehörighet.

System för byte mellan program

Det är aldrig oproblematiskt när en elev under gymnasieutbildningens gång väljer att byta från ett program till ett annat. Med en tydligare skiljelinje mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram så finns det anledning att tro att svårigheterna att byta mellan dessa kommer att öka. I dagens gymnasieskola har det individuella programmet även kommit att erbjuda ett alternativ för de elever som av olika anledningar väljer att avvika från sitt ursprungliga studieval. Denna möjlighet finns inte i utredarens förslag. Högskoleverket ser att det finns en risk att byte av program, särskilt mellan yrkesförberedande och högskoleförberedande program, innebär att eleven mer eller mindre måste börja om från början. Högskoleverket föreslår därför att Skolverket får i uppdrag att utveckla former för byte mellan program. Detta kommer att underlätta för de enskilda gymnasieskolorna och leda till en nationell samsyn och likvärdighet.

Ett fjärde tekniskt år inom gymnasieskolan

Högskoleverket ställer sig positivt till utredarens förslag att åter införa ett fjärde tekniskt år inom gymnasieskolan.

I likhet med utredaren tycker Högskoleverket att elever med en examen från programmet för teknik eller något av de tekniska yrkesprogrammen ska vara behöriga till ett fjärde tekniskt år. Det fjärde året ska, enligt Högskoleverkets åsikt, förbereda för ett yrkesliv som gymnasieingenjör, men också erbjuda en möjlighet för elever från ett tekniskt yrkesprogram att få grundläggande och särskild behörighet till högskolan. Det är idag ett problem att alltför få elever som går ut gymnasiet är behöriga att söka ingenjörsutbildning på högskolan och Högskoleverket ser att ett fjärde tekniskt år inom gymnasieskolan sannolikt leder till att fler elever blir behöriga att söka till högskole- och civilingenjörsutbildning. Högskoleverket välkomnar därför den möjlighet som ett fjärde tekniskt år erbjuder i form av en större rekryteringsbas till ingenjörsutbildning på högskolan. Högskoleverket tillstyrker utredarens förslag att Skolverket ska få i uppdrag att närmare utreda formerna för ett fjärde tekniskt år på gymnasiet och anser att Högskoleverket bör bistå i utredningen.

Det är i detta sammanhang viktigt att det klargörs vad som gäller avseende rätten till studiemedel. Det måste vara möjligt att inom tidsramen för studiemedel läsa såväl det fjärde tekniska året på gymnasieskolan som en civilingenjörsutbildning.

Bättre information och studie- och yrkesvägledning

Högskoleverket delar utredarens åsikt att information och studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet är av mycket stor vikt och för många elever en förutsättning för väl underbyggda val. Det är också en förutsättning för att flera av utredarens förslag ska fungera så som det är tänkt.

Högskoleverket tillstyrker utredarens förslag att Skolverket bör utveckla och bättre informera om www.utbildningsinfo.se. Informationen ska vara objektiv, aktuell och lättillgänglig och rikta sig till såväl elever på grundskolan, elever i gymnasieskolan och föräldrar. Högskoleverket förordar ett utvecklat samarbete med www.studera.nu som innehåller information för dem som funderar på att studera på högskolan. Då elevernas val till gymnasieskolan får större konsekvenser än tidigare, mot bakgrund av att inte alla program ger grundläggande högskolebehörighet och det rimligen kommer att bli svårare att byta program inom gymnasieskolan, så är det särskilt viktigt att det satsas på kvalitativ studie- och yrkesvägledning i grundskolan.

Bra information och väl fungerande studie- och yrkesvägledning är också av mycket stor betydelse i övergången från dagens gymnasieskola till den i betänkandet föreslagna gymnasieskolan. Vilket får till följd att även om Högskoleverket ser en rad problem med studie- och yrkesvägledningen och delar utredarens åsikt att dess organisation och innehåll bör utredas så vill Högskoleverket betona vikten av att väl fungerande studie- och yrkesvägledning måste finnas innan resten av reformen sjösätts och inte tillkomma i ett senare skede.

Ett nationellt råd för utbildning

Högskoleverket tillstyrker utredarens förslag att det inom Skolverket ska tillsättas ett rådgivande organ i form av ett nationellt råd för utbildning. Vidare anser Högskoleverket att det har en roll att spela i rådet, inte bara på grund av att Högskoleverket kan bistå i arbetet med att belysa kompetensförsörjningsbehoven utan kanske främst för att Högskoleverket lämnar föreskrifter om områdesbehörigheter. Det nationella rådet för utbildning kan i detta sammanhang erbjuda ett forum för diskussion för övergången till högre utbildning. Det behövs en ömsesidig övergripande kunskap om och förståelse och respekt för de olika systemens funktioner. I den bästa av världar har eleverna när de tar examen från gymnasieskolan de kunskaper och den behörighet de behöver för att söka den högre utbildning de önskar utan att ha behövt göra taktikval eller komplettera sina gymnasiestudier. I arbetet att skapa ett sådant utbildningssystem har Högskoleverket och Skolverket nyckelroller.

Nationella programråd

Högskoleverket tillstyrker vidare att Skolverket ska tillsätta ett nationellt programråd för varje nationellt program. Att på detta sätt knyta elever, avnämare och andra intressenter till utbildningarna bör kunna leda till att utbildningarna är aktuella, relevanta och håller bra kvalitet. Dock bör programrådets uppgifter renodlas. Programråden kan med fördel bidra med en analys av kompetensförsörjningsbehovet i förhållande till sökandetrycket, arbetslivets behov

och övergången till högre utbildning, ta fram kvalitetskriterier för respektive program och bidra med att få fram tillräckligt många och bra APL-platser. Programråden bör, enligt Högskoleverkets mening, främst ha en utvecklande och stödjande roll. Andra arbetsuppgifter som rör uppföljning och information bör ligga på Skolverket i vanlig ordning.

Examen

Högskoleverket tillstyrker utredarens förslag om införandet av en examen. En examen skapar en ökad tydlighet mot såväl elever och avnämare som i internationella jämförelser. Utredarens förslag om en examen som är kopplat till examensmål och kompletterande ämnesmål är, enligt Högskoleverket, genomtänkt och bra. Högskoleverket delar utredarens åsikt att en förstärkt målstyrning och ökad nationell likvärdighet leder till högre kvalitet på gymnasieutbildningen.

Vidare tillstyrker Högskoleverket utredarens förslag att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att lämna underlag till examensmål för de olika programmen. I detta sammanhang ser Högskoleverket att det tillsammans med andra avnämare har en viktig roll i att bistå Skolverket i att ta fram förslag på examensmål.

Gymnasielektorer

Högskoleverket välkomnar förslaget om att examensansvariga lärare på högskoleförberedande program om möjligt ska vara gymnasielektorer med doktorexamen som behörighetsgrund. På detta sätt skapas en brygga mellan gymnasieskolan och högskolan. Genom att genomföra ett examensarbete under översyn av en gymnasielektor förbereds eleverna väl för studier på högskolan.

Det är också positivt med en breddad arbetsmarknad för personer med doktorexamen.

Brist på yrkeslärare

På samma sätt som gymnasielektorer kan bidra till att bättre förbereda eleverna för högskolestudier i sin egenskap som examensansvariga lärare så kan yrkeslärare med hög kompetens inom det aktuella yrkesområdet förbereda eleverna för yrkeslivet och öka deras anställningsbarhet i sin roll som examensansvariga lärare.

Det råder idag brist på yrkeslärare och utredarens förslag med en tydlig satsning på yrkesprogram kommer sannolikt att öka efterfrågan på yrkeslärare. För att utredarens intentioner ska kunna förverkligas behövs i sin tur en reell satsning på att få fram fler yrkeslärare.

Konsekvenser för tillträdesreglerna till högskolan

Utredarens förslag får flera konsekvenser för tillträdesreglerna till högskolan.

Högskoleverket anser att systemet med urvalsgrupper vid ansökan till högskolan behöver utredas vidare. I detta arbete har Högskoleverket en nyckelroll. Ett system

med olika urvalsgrupper bör enligt Högskoleverkets mening vara överskådligt och rättvist. Högskoleverkets grundinställning är vidare att ett begränsat antal urvalsgrupper är att föredra. I övergången från ett system i gymnasieskolan till ett annat är det viktigt att berörda elever tidigt får information om vilka tillträdesregler till högskolan som gäller. Hur urvalsgrupperna ska utformas och vilka regler som gäller bör därför vara klart innan reformen implementeras. Skälen till varför urvalsgrupperna behöver ses över är flera, var av några tungt vägande skäl följer nedan:

1. Utredaren föreslår, efter önskemål från lärosätena, att kraven på kunskaper i svenska och engelska höjs för vad som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Vidare krävs, enligt utredningens förslag, för gymnasieexamen och grundläggande högskolebehörighet att eleven har genomfört en godkänd examensuppgift. Detta får till följd att vad som krävs för grundläggande högskolebehörighet i dagens system och i utredarens förslag inte är likvärdiga.
2. Högskoleverket anser att det är viktigt att elever på yrkesprogram ska få en reell andra chans att studera på högskolan och ställer sig positivt till att alla elever ska ha rätt att behörighetskomplettera inom den kommunala vuxenutbildningen. Vidare anser Högskoleverket att det är rimligt att de elever som konkurrenskompletterat inom den kommunala vuxenutbildning ska placeras i en särskild betygsurvalsgrupp vid ansökan till högskolan och att denna grupp tilldelas färre platser än den grupp där eleverna inte har kompletterat. Det är dock, som utredaren påpekar, inte rimligt att de elever som behörighetskompletterat ska placeras i urvalsgruppen med färre platser tillsammans med de elever som konkurrenskompletterat.
3. Högskoleverket delar utredarens åsikt att systemet med områdesbehörigheter som ska reglera den särskilda högskolebehörigheten från och med 2010 är ett komplicerat och svårhanterligt system. Högskoleverket anser att systemet behöver ses över i och med reformen och att det finns anledning att starkt ifrågasätta huruvida systemet med områdesbehörigheter och meritkurser ska vara kvar.

Avseende urval till högskolestudier tillstyrker Högskoleverket utredarens förslag att meritvärdet av examensbeviset vid ansökan till högskolan ska beräknas på 2 400 poäng för ett fullständigt program, eftersom examensuppgiften endast ska bedömas som godkänd eller inte godkänd. Högskoleverket tycker i likhet med utredaren att små misslyckanden inte ska påverka elevens möjlighet att komma in på en attraktiv högskoleutbildning och anser följaktligen att förslaget om att de två lägsta betygen som inte ingår i den grundläggande eller särskilda högskolebehörigheten för sökt högskoleutbildning ska räknas bort ur meritvärderingen är bra.

Systemskifte tar tid och kostar pengar

Det tar tid att genomföra en reform och för att utredarens intentioner ska bli verklighet så krävs en hel del arbete innan reformen sjösätts. Regeringen bör noga överväga när i tiden reformen kan genomföras.

Vid sidan av de kostnader som tas upp i betänkandet så ser Högskoleverket att en satsning på studie- och yrkesvägledning kommer att kosta pengar. En annan kostnad är systemutvecklingskostnader för ett förändrat system för tillträde till högre utbildning. En seriös satsning på fortbildning av lärarkåren och på att få fram fler yrkeslärare medför ökade kostnader, främst för kommunerna. Slutligen kan ett ställningstagande i frågan om studiemedel för ett fjärde tekniskt år komma att innebära ökade kostnader.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern efter föredragning av utredaren Charlotte Ejsing i närvaro av huvudsekreteraren Lena Adamson, informationschefen Eva Ferndahl och tf. avdelningschefen Lennart Ståhle. Deltagande i ärendets beredning har också varit Ellen Almgren, Stella Annani, Per-Gunnar Rosengren, Aleksandra Sjöstrand och Leif Strandberg.

Anders Flodström

Charlotte Ejsing